

13. Беззубко Л. В. Про деякі механізми взаємодії членів громади з органами місцевого самоврядування / Л. В. Беззубко, О. В. Скопеч // Менеджер. – 2007. – №1(39). – С. 76-81.
14. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки: навч. Посіб. / Л. І. Дідківська. – Вид-во «Знання», 2007. – 214 с.
15. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи території як один з чинників сталого розвитку / Б. А. Карпінський, О. В. Герасименко // Фінанси України. – 2015. – С. 80-88.
16. Павлов В. І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації) / В. І. Павлов. – Луцьк: Настир'я, 2000. – 580 с.
17. Павлюк К. В. Проблеми розвитку програмно-цільового методу у бюджетному процесі / К. В. Павлюк // Наукові праці НДФІ. – 2005. – [Вип. 4(33)]. – С. 42-54.

УДК 332.13

Камінська І.М., к.е.н., доцент

Мишко О.А., к.е.н., доцент

Дорош В.Ю., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ІДЕНТИФІКАЦІЯ І РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА РІЗНИХ СФЕР ВИРОБНИЦТВА У КОНТЕКСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

У статті охарактеризовано підприємництво різних сфер та секторів суспільного виробництва. Розглянуто підприємництво за окремими видами економічної діяльності у межах сфер національної економіки. Обґрунтовано соціально-економічну роль підприємництва різних сфер суспільного виробництва у процесах капіталізації економіки регіону.

Ключові слова: капіталізація економіки регіону, підприємництво, підприємництво у сфері матеріального виробництва, підприємництво у сфері виробництва матеріальних благ, підприємництво у сфері надання послуг.

Kaminska I., Myshko O., Dorosh V.

IDENTIFICATION AND ROLE OF ENTREPRENEURSHIP IN VARIOUS SPHERES OF PRODUCTION IN THE CONTEXT OF CAPITALIZATION OF REGION'S ECONOMY

Entrepreneurship of various spheres and sectors of public production is characterized in the article. Entrepreneurship on certain types of economic activity within the spheres of public production is considered. The socio-economic role of entrepreneurship in various spheres of public production in the processes of capitalization of region's economy is determined.

Keywords: capitalization of region's economy, entrepreneurship, entrepreneurship in sphere of material production, entrepreneurship in sphere of production material values, entrepreneurship in service industries.

Каминская И.Н., Мышко О.А., Дорош В.Ю.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ І РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА РІЗНИХ СФЕР ПРОИЗВОДСТВА В КОНТЕКСТЕ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНА

В статье охарактеризовано предпринимательство различных сфер и секторов общественного производства. Рассмотрено предпринимательство по отдельным видам экономической деятельности в пределах сфер национальной экономики. Обосновано социально-экономическую роль предпринимательства различных сфер общественного производства в процессах капитализации экономики региона.

Ключевые слова: капитализация экономики региона, предпринимательство, предпринимательство в сфере материального производства, предпринимательство в сфере производства материальных благ, предпринимательство в сфере оказания услуг.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-економічний розвиток регіону в сучасних умовах базується на активній реалізації усіх можливостей інтенсивного розвитку підприємництва і спроможності ефективно використати підприємницький потенціал.

Підприємницький потенціал регіонів України недостатньо залучений в сучасну ринкову економіку та неналежним чином реалізує свої переваги на шляху капіталізації економіки регіонів держави. І це попри те, що саме підприємництво є стратегічним фактором капіталізації економіки на будь-якому рівні (регіональному, національному) та засобом досягнення достойного рівня життя населення, адже підприємницька діяльність сприяє соціально-економічному розвитку, нарощенню виробничого, індустріального, інтелектуального і науково-технічного потенціалу території. Для того щоб підприємництво стало реальним інструментом капіталізації економіки регіону, необхідно, насамперед, чітко розуміти економічну сутність та зміст підприємництва у різних сферах суспільного виробництва, його значення та соціально-економічну роль.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні та прикладні дослідження особливостей, державного регулювання, активізації і стимулювання розвитку підприємництва, методичних підходів до його оцінки та прогнозування загалом, а також у розрізі окремих сфер виробництва та видів економічної діяльності є об'єктом наукових досліджень безлічі вчених. Зокрема, такі питання висвітлюються у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як В.Акімов, Р.Алієв, О.Амосов, О.Амоша, Л.Беззубко, Т.Березянюк, І.Бланк, З.Варналій, І.Вахович, В.Геєць, Т.Говорушко, В.Горфинкель, В.Гриньова, Л.Дейнеко, І.Дмитрієв, М.Долішній, Ю.Драчук, В.Котляренко, І.Кривов'язюк, В.Кунін, В.Ляшенко, С.Мочерний, Н.Носова, Й.Петрович, О.Рудницька, Г.Староватов, І.Федулова, Г.Черевко, Н.Чумаченко, Л.Шинкарук та інші. Проте, дослідження теоретико-методичних засад підприємництва, його основних напрямів, особливостей здійснення і розвитку засвідчили недостатність висвітлення вказаних питань, зокрема – ідентифікації підприємництва різних сфер та його соціально-економічної ролі у контексті капіталізації економіки регіону. Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності комплексного висвітлення сутності, ролі й значення підприємництва різних сферах в процесах капіталізації економіки регіону як вихідного моменту розробки системи конкретних рекомендацій щодо розвитку підприємницької діяльності і підвищення її ролі в нарощенні капіталу (потенціалу) регіону.

Цілі статті. Так, основна мета статті полягає в ідентифікації підприємництва різних сфер та дослідженні його значення і ролі у капіталізації економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Роль підприємництва у житті суспільства полягає у його зв'язку з життєдіяльністю людей, адже кінцеві результати підприємницької діяльності – товари і послуги – призначені для споживання і користування суспільством [1]. Рівень розвитку підприємництва детермінує рівень, якість і спрямованість соціально-економічного розвитку регіону і держави загалом. Очевидно, що для капіталізації економіки та забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку регіону, важливо забезпечити розвиток підприємництва за різними сферами і секторами суспільного виробництва, видами економічної діяльності тощо. Проте внесок і значення підприємництва різних сфер виробництва у капіталізації економіки регіону не є рівнозначним і однонаправленим. Разом з тим, комплексність і цілковитість соціально-економічного розвитку регіону залежить від рівня розвитку підприємництва різних видів у всіх сферах суспільного виробництва. Розвиток підприємництва за однією сферою суспільного виробництва, чи видом економічної діяльності позитивно впливає на розвиток підприємництва у інших сферах виробництва та активізує його. Тому акцентуємо увагу на дослідженні ролі підприємництва різних сфер суспільного виробництва у процесах капіталізації економіки регіону.

Підприємництво, будучи надзвичайно багатопрофільною господарською діяльністю, охоплює практично всі сфери суспільного виробництва та види економічної діяльності. Двома основними сферами для здійснення підприємницької діяльності є сфера матеріального виробництва (виробнича сфера) і сфера нематеріального

виробництва (невиробнича сфера) (рис. 1). Даний поділ пов'язаний із поділом національної економіки на сфери суспільного виробництва.

Оскільки у сфері матеріального виробництва створюються матеріальні блага та матеріальні послуги, то у свою чергу підприємництво у сфері матеріального виробництва поділяється на підприємництво у сфері виробництва матеріальних благ і у сфері виробництва матеріальних послуг. Аналогічно й підприємництво у сфері нематеріального виробництва поділяється на підприємництво у сфері виробництва нематеріальних благ й у сфері виробництва нематеріальних послуг. Таким чином, в цілому виокремлюють, по-перше, підприємництво у сферах виробництва матеріальних і нематеріальних благ й, по-друге, підприємництво у сферах надання матеріальних і нематеріальних послуг. Підприємництво у сфері надання послуг матеріального та нематеріального (неречового) характеру разом формує підприємництво у сфері послуг.

Рис. 1. Підприємництво за сферами суспільного виробництва

Статтею 261 ГК України передбачено, що до *сфери матеріального виробництва* належать види економічної діяльності, що створюють, відновлюють або знаходять матеріальні блага (продукцію, енергію, природні ресурси), а також продовжують виробництво у сфері обігу (реалізації) шляхом переміщення, зберігання, сортування, пакування продукції чи інших видів діяльності [2].

Матеріальне виробництво можливе у різних організаційних формах трудового процесу і типах підприємств та відзначається підприємницьким характером, будучи ініціативним, самостійним спрямованим на отримання прибутку.

Підприємництво у сфері матеріального виробництва є господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання у напрямках виробництва матеріальних благ та надання матеріальних послуг.

Підприємництво у сфері матеріального виробництва, зокрема у сфері виробництва матеріальних благ, спрямоване на створення продукту, а підприємництво у сфері надання матеріальних послуг – на збільшення вартості створеного продукту.

Підприємництво у сфері виробництва матеріальних благ охоплює:

1) підприємництво у сферах, пов'язаних з добуванням продукції у вигляді сировини (у необробленому вигляді) із земних надр і морів: сільське, лісове та рибне господарство; добувна промисловість (вугільна, нафтодобувна, газодобувна);

2) підприємництво у сферах, в яких відбувається зміна форми, хімічного складу, механічна обробка сировини та складання виробів (металургійна, хімічна, деревообробна, легка, харчова промисловість, будівництво та інші галузі промисловості).

Підприємницька діяльність у даній сфері забезпечує виробництво матеріальних благ, призначених для використання як у сфері матеріального виробництва в якості засобів виробництва (продукція виробничо-технічного призначення), так й для використання у сфері особистого споживання (вироби народного споживання). Це визначає пріоритетність підприємництва за сферою виробництва матеріальних благ у капіталізації економіки регіону (держави), а також і соціального розвитку території. Таким чином, у сфері виробництва матеріальних благ підприємець може орієнтуватися на створення підприємств, які виготовлятимуть засоби виробництва (машини, верстати, будівлі, дороги тощо) або предмети споживання (одяг, продукти харчування, предмети широкого вжитку).

До підприємництва у сфері надання послуг матеріального характеру належить:

1) підприємницька діяльність щодо надання послуг транспорту, торгівлі, зв'язку;
2) підприємницька діяльність у сфері житлово-комунального господарства;
2) підприємницька діяльність щодо надання матеріальних послуг населенню (хімістка, ремонт і обслуговування автомобілів, годинників, одягу, взуття та інші);

3) підприємницька діяльність у сфері надання готельних послуг;

4) підприємницька діяльність щодо надання послуг з виробництва та обігу (створення підприємств, приватизація, аудиторські послуги);

5) підприємницька діяльність науково-дослідних та допоміжних лабораторій, агентств з прокату устаткування, проектування інтер'єрів тощо.

Підприємництво у сфері надання послуг матеріального характеру є надзвичайно важливою складовою сучасного бізнесу, оскільки спрямоване на забезпечення матеріальних умов життя населення. Кінцевим результатом підприємництва у даній сфері є матеріальні послуги, що мають речовий характер.

Треба відзначити, що підприємництво у сфері матеріального виробництва є основою наповнення податковими надходження місцевих та державного бюджетів, тобто фінансовою основою соціально-економічного розвитку регіону та джерелом його капіталізації. Підприємницька діяльність у даній сфері сприяє формуванню і розвитку сучасної інфраструктури в регіоні, а також розширює можливості залучення інвестицій у розвиток регіону, підвищуючи його інвестиційну привабливість.

Сферу нематеріального виробництва (невиробничу сферу) становить сукупність усіх інших видів діяльності. Як і матеріальне виробництво, нематеріальне виробництво охоплює види економічної діяльності, у яких створюються нематеріальні блага, а також які надають нематеріальні послуги.

Під нематеріальним благом розуміється продукт, що немає матеріального змісту та є результатом інтелектуальної творчої діяльності (літературні та художні твори, інформація, комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення, наукові відкриття, винаходи, корисні моделі тощо). Таким чином, до *підприємництва у сфері виробництва нематеріальних благ* належать підприємницька діяльність у сфері науки і наукового обслуговування, інформатики, культури та мистецтва, інформації та телекомунікації тощо. Підприємництво у сфері виробництва нематеріальних благ покликане задовольняти здебільшого духовні й фізичні потреби населення.

До *підприємництва у сфері надання послуг нематеріального (неречового) характеру* належить підприємницька діяльність у сфері надання юридичних, аудиторських, бухгалтерських послуг, а також послуг у сфері страхування, охорони здоров'я, спорту, розваг, відпочинку, культури та мистецтва тощо. Кінцевим результатом підприємництва у даній сфері є нематеріальні послуги, що характеризуються, основним чином, здійсненням інтелектуальної діяльності.

Таким чином, підприємництво у сфері нематеріального виробництва забезпечує:

- розвиток наукомісткості виробництва та інтелектуального потенціалу регіону;
- формування засобів комунікації та сучасного інформаційного середовища соціально-економічного розвитку регіону;
- розширення можливостей внутрірегіонального, міжрегіонального і міжнародного економічного і науково-технічного співробітництва, інтеграції у світову спільноту.

У різний період часу кожна із сфер підприємництва може приносити різний дохід, однак ключовою серед них є сфера матеріального виробництва, адже підприємництво у сфері матеріального виробництва є основою життя населення та створює умови для розвитку невикористаної сфери. Саме у сфері матеріального виробництва створюються засоби виробництва й предмети споживання, необхідні для суспільства і життєдіяльності людини. Тому економіка, політика, обороноздатність і культура країни визначаються тією кількістю високоякісних товарів і послуг, які виготовляються на душу населення. Чим ефективнішим є підприємництво у сфері матеріального виробництва, тим вищий рівень розвитку економіки, більший національний дохід. У зв'язку з тим сфері матеріального виробництва завжди в будь-якій країні надається першочергове значення та вона є стрижнем національної економіки [3].

Водночас підприємництво у сфері матеріального і нематеріального виробництва, як і окремі види економічної діяльності, впливають одне на одне та взаємозалежать. Так, для розвитку підприємництва у промисловості потрібні кваліфіковані фахівці, яких готують заклади освіти, наукові розробки науково-дослідних інститутів. У свою чергу, ці установи не можуть обійтися без певного навчального, дослідницького обладнання, техніки, що їх випускають промислові підприємства.

Якщо ж розглядати структуру виробництва з позицій його поділу на сектори національної економіки (рис. 2), то підприємництво у сфері виробництва матеріальних благ охоплює первинний та вторинний сектори виробництва.

Підприємництво у секторі первинного виробництва базується на безпосередньому присвоєнні того, що дає людині природа. До підприємництва у секторі первинного виробництва належить підприємницька діяльність у сільському господарстві, гірничо-видобувній промисловості, лісництві, рибальстві.

Підприємництво у секторі вторинного виробництва базується на первинному виробництві та є похідним від нього. Воно охоплює підприємницьку діяльність за всіма галузями переробної промисловості, а також у будівництві.

Рис. 2. Підприємництво за секторами суспільного виробництва

Окрім того ще виокремлюють третинний і четвертинний сектори виробництва.

Підприємництво у секторі третинного виробництва, будучи похідним від первинного та вторинного, полягає у створенні різних послуг. Останні поділяються на ті, що обслуговують виробництво і ті, що обслуговують особисті потреби людей.

Підприємництво у секторі четвертинного виробництва пов'язане із високотехнологічними видами господарської діяльності, основним виробничим ресурсом в яких є знання та інформація, що постійно відтворюються у новій вищій якості.

Така класифікація свідчить про те, що певні види підприємницької виробничої діяльності є похідними від інших. Найзагальнішим критерієм структуризації національної економіки за секторами є форма власності на речові фактори виробництва.

Також не менш важливим є розгляд підприємництва за окремими видами економічної діяльності у межах сфер національної економіки.

Для переходу України на міжнародну систему обліку і статистики розроблена *Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД)*, затверджена Центральним органом виконавчої влади з питань стандартизації [4]. Така Класифікація видів економічної діяльності має статус державного стандарту і загалом є статистичним інструментом, що забезпечує впорядкування економічної інформації та установлює основи для підготовки й поширення статистичної інформації за видами економічної діяльності.

Будучи відносно самостійними, види підприємницької діяльності взаємно переплітаються, доповнюють один одного.

У КВЕД виокремлено такі види економічної діяльності у сфері матеріального виробництва і невиробничій сфері [4]: 1) сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; 2) добувна промисловість і розроблення кар'єрів; 3) переробна промисловість; 4) постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; 5) водопостачання, каналізація і поводження з відходами; 6) будівництво; 7) оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; 8) транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність; 9) тимчасове розміщення й організація харчування; 10) інформація та телекомунікація; 11) фінансова та страхова

діяльність; 12) операції з нерухомим майном; 13) професійна, наукова та технічна діяльність; 14) діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; 15) державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування; 16) освіта; 17) охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; 18) мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; 19) надання інших видів послуг; 20) діяльність домашніх господарств; 21) діяльність екстериторіальних організацій і органів. Перші шість з них належать до сфери виробництва матеріальних благ, інші ж – до сфери надання послуг і виробництва нематеріальних благ.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз підтверджує вагомість підприємництва у різноманітних сферах і видах економічної діяльності та, головним чином, у сфері виробництва матеріальних благ. Встановлені особливості та роль підприємництва підтверджують першовагомість та визначальну роль підприємницького ресурсу в процесах капіталізації економіки регіону.

На основі ідентифікації та з'ясування особливостей підприємництва за сферами суспільного виробництва, дослідження ролі та значення підприємницького потенціалу для економіки, вважаємо, можна виділити такі форми його впливу на капіталізацію економіки регіону:

1) економічний вплив, що проявляється у нарощенні економічного потенціалу регіону, його інвестиційної привабливості, фінансової спроможності та конкурентоспроможності;

2) соціальний вплив, що проявляється у підвищенні рівня життя населення, задоволенні потреб населення регіону у матеріальних і нематеріальних благах та послугах, забезпеченні соціальної стабільності, подоланні соціальної напруги тощо.

Список використаних джерел:

1. Дроздов В. Ф. Сущность и социально-экономическая роль предпринимательства в современной России: на примере предпринимательской деятельности в наукограде Обнинск : автореф. ... к.соц.н. : 22.00.03 - Экономическая социология / Виктор Федорович Дроздов. – Москва, 2000. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/sushchnost-i-sotsialno-ekonomicheskaya-rol-predprinimatelstva-v-sovremennoi-rossii-na-primer>.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 346-IV-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Сергеева И. Г. Организация предпринимательской деятельности : учеб. пособие / И. Г. Сергеева, С. С. Дроздецкая. – СПб : СПбГУНиПТ, 2002. – 72 с.
4. Класифікатор видів економічної діяльності ДК009:2010 [Електронний ресурс] : Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457 (із змінами, внесеними наказом Держспоживстандарту України від 29 листопада 2010 № 530 / Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/info/842>.

Рецензент: д.е.н., професор Ковальська Л.Л.

УДК 332.14

Кондіус І.С., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОЛОГО-ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У публікації підлягають розгляду засади сучасної моделі регіонального розвитку за якою еколого-збалансованого розвитку можна досягти шляхом забезпечення динамічного зростання, рівноваги, взаємоузгодженості та збалансованості всіх сфер регіональної системи як основних характеристик збалансованості розвитку регіону. Методи моделювання базовані на побудові імітаційної моделі і вивчення з її допомогою процесу регіонального розвитку в майбутньому. Обґрунтовано перспективність вибору для моделювання й прогнозування збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку регіону